

Skyldkravet for foretak

Gjelder det et skyldkrav i straffeloven § 48 a? Hvis så er tilfelle, hva innebærer dette?

Kandidatnr: 240

Veileder: Ståle Eskeland

Leveringsfrist: 25. april 2003

Til sammen ord: 13108

14.05.2003

Innholdsfortegnelse

1	<u>INNLEDNING</u>	1
1.1	PROBLEMSTILLING	1
1.2	AVGRENSNINGER	2
1.3	METODISKE AVKLARINGER	3
1.4	TERMINOLOGISKE PRESISERINGER	5
2	<u>FORHOLDET MELLOM STRAFFELOVEN § 48 A OG ELDRE LOVGIVNING NÅR DET GJELDER SKYLDKRAVETS INNHOLD</u>	7
3	<u>SKYLDKRAVET</u>	10
4	<u>SKYLDKRAVETS NÆRMERE INNHOLD</u>	17
4.1	FØRUTSETNINGER	17
4.2	SITUASJONER HVOR GJERNINGSPERSONEN KAN STRAFFES	17
4.2.1	BETYDNINGEN AV SKYLDFORMEN I STRAFFBUDET	21
4.2.2	OPPFYLLER STRAFFELOVEN § 48 A KRAVENE SOM GRUNNLOVEN § 96 STILLER?	25
4.3	SITUASJONER HVOR GJERNINGSPERSONEN IKKE KAN STRAFFES	30
4.3.1	INNLEDNING	30
4.3.2	GJERNINGSPERSONEN ER ANONYM	30
4.3.3	SPILLER DET NOEN ROLLE OM DET ER UTVIST SKYLD HVIS DET FORELIGGER EN STRAFFRIHETSGRUNN?	32
4.3.4	KUMULATIV SKYLD	34
4.3.5	KAN LEDELSEN STRAFFES I TILFELLER HVOR GJERNINGSPERSONEN IKKE HAR UTVIST DEN SKYLD SOM STRAFFBUDET KREVER?	37
4.3.6	GJERNINGSPERSONEN ER UTILREGNELIG	40
5	<u>ER DET SAMSVAR MELLOM ESKELANDS STANDPUNKTER OG HØYESTERETTSPRAKSIS?</u>	41

6	<u>GJELDER DET ULIKE KRAV TIL GRADEN AV UAKTSOMHET PÅ FORSKJELLIGE RETTSOMRÅDER</u>	42
6.1	OVERSIKT	42
6.2	ØKONOMISK KRIMINALITET	43
6.3	MILJØKRIMINALITET	48
6.4	ARBEIDSRETTLIGE ASPEKTER	52
6.5	MEDIA	55
6.6	VURDERING AV HØYESTERETTS UTTALELSER OMKRING SKYLDKRAVET PÅ DE ULIKE OMRÅDENE	58
7	<u>OPPSUMMERING</u>	62
8	<u>LITTERATURLISTE</u>	64

1 Innledning

1.1 Problemstilling

Straffansvar for foretak reguleres av straffeloven¹ § 48 a og 48 b. Et foretak² er ingen fysisk person som handler bevisst og ut i fra en selvstendig vilje. I straffelovens forstand omfattes alle typer virksomhet av begrepet foretak³, uansett organisasjonsform jf. § 48 a andre ledd som nevner ”selskap, forening eller annen sammenslutning enkeltpersonforetak, stiftelse, bo eller offentlig virksomhet.” Det fremgår likevel av forarbeidene⁴ at enmannsforetak ikke omfattes i tilfeller hvor foretaket ikke har andre ansatte enn eieren. I slike tilfeller vil det være tilstrekkelig og mest hensiktsmessig å straffe eieren personlig.

Et foretak er avhengig av at en fysisk person handler på vegne av foretaket. Dette fremgår også av ordlyden i § 48 a som sier: ” Når et straffebed er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes.” I ”på vegne av ” ligger et tilknytningskrav som har to sider, gjerningspersonen må ha tilknytning til foretaket og

---

¹ Lov 22. mai 1902 nr. 10, Almindelig borgelig Straffelov.

² I NOU 1989:11 s. 11 fremgår det at ordet ”foretak” benyttes som et felles begrep for de juridiske enheter som omfattes av bestemmelsen.

³ NOU 1989:11 s. 11.

⁴ Ot.prp.nr. 27 (1990-91) s. 25.

den aktuelle handling må være utført mens vedkommende opptrådte på vegne av foretaket. Kravet vil være oppfylt hvor styret, daglig leder eller en arbeidstaker handler på vegne av foretaket.

Straffeloven §§ 48 a og 48 b gir hjemmel for å straffe et foretak dersom visse vilkår er oppfylt. Denne fremstillingen tar sikte på å redegjøre for om det for straffeloven § 48 a gjelder et skyldkrav og hvis så er tilfelle hva dette innebærer.

Jeg vil først foreta en generell behandling av skyldkravet for foretak. Deretter vil jeg se på hvorvidt det kreves ulike grader av skyld innenfor forskjellige rettsområder. Områdene jeg vil behandle er økonomisk kriminalitet, miljøkriminalitet, arbeidsrettslige aspekter og situasjoner hvor det kan bli aktuelt med foretaksstraff fordi ”media” foretar overtramp.

1.2 Avgrensninger

Straffeloven § 48 a inneholder flere vilkår for å straffe et foretak. Jeg behandler kun skyldkravet og ser bort i fra bestemmelsens øvrige vilkår. Dermed vil jeg i min avhandling ikke behandle de objektive vilkår for straff, tilknytningskravet (som omfatter gjerningspersonens og handlingens tilknytning til foretaket) eller spørsmål som oppstår ved eierskifte. Hvilke rettssubjekter som kan ilegges foretaksstraff og hvilke reaksjoner som kan anvendes overfor foretaket avgrensner jeg også mot. Ansvarets

fakultative karakter behandles ikke. Det samme gjelder straffeutmålingen og vilkårene i straffeloven § 48 b.

1.3 Metodiske avklaringer

For å avgjøre om straffeloven § 48 a inneholder et krav om skyld må en ta utgangspunkt i ordlyden. Det er den alminnelige språklige forståelse av ordlyden som ligger til grunn for tolkingen.

Ordlyden alene kan som hovedregel aldri avgjøre et rettsspørsmål. Den må underbygges med andre rettskilder og i forhold til spørsmålet jeg skal behandle er høyesterettspraksis viktig. Høyesteretts avgjørelser gir vanligvis uttrykk for gjeldende rettstilstand. Det finnes også høyesterettsdommer som omhandler tidligere bestemmelser om foretaksstraff i særlovgivningen, da særlig praksis omkring tidligere forurensingsloven⁵ § 80 og arbeidsmiljøloven⁶ § 87. Denne praksis kan få betydning for skyldkravet i straffeloven § 48 a. Jeg behandler dette spørsmålet i kapittel 2.

Forarbeidene, som uttrykker lovgiverviljen under utarbeidelsen av loven, må også vektlegges. Hvor viktige forarbeidene er avhenger av deres kvalitet og presisjon. Ot.prp. nr. 27 1990-91 og Innst til O. nr. 55 for 1990-91 ligger til grunn for vedtagelsen av straffeloven § 48 a. Før spørsmålet ble behandlet av Stortinget var foretaksansvaret

---

⁵ Lov 13.mars 1981 nr. 6, Forurensingsloven.

⁶ Lov 4. februar 1977 nr. 4, Arbeidsmiljøloven.

behandlet i tre NOUer, henholdsvis NOU 1983:57, NOU 1984:31 og NOU 1989:11. En kan finne noe veiledning i forarbeidene, men de er lite systematiske og har ofte et lavt presisjonsnivå.

Videre vil en alltid måtte vurdere reelle hensyn. En må spørre seg hva som er den beste løsningen i det enkelte tilfelle.

En må også vektlegge foretaksstraffens formål. Loven inneholder ingen formålsbestemmelse, men det fremgår av forarbeidene at prevensjon er et hovedformål. Lovgiver ønsker å hindre de typer atferd som er gjort straffbare. Likevel vil det være problematisk å slutte fra formålet om det gjelder et skyldkrav, og hva som eventuelt ligger i dette. Vanskelighetene skyldes at forarbeidene ikke gir veiledning med hensyn til hvilken vekt prevensjonshensynet skal ha. En kan derfor ikke slutte direkte fra formål til tolkingsresultat.

Juridisk teori er en underordnet rettskilde og tillegges normalt liten vekt. Skyldkravet for foretak er berørt i nyere juridisk litteratur, men bortsett fra Eskeland er det ingen som drøfter i dybden om det gjelder et skyldkrav og hva dette eventuelt innebærer. Eskeland behandler skyldkravet i sin lærebok "Strafferett", kap. XIII "Foretaksansvar". Andenæs behandler skyldkravet i sin bok "Alminnelig strafferett" kap. 25.

Slettan og Øie behandler skyldkravet i sin bok "Forbrytelse og straff" på s. 211-215. Skyldkravet er kommentert av Matningsdal i en artikkel i Jussens Venner 1996. Førstestatsadvokat Trond Eirik Schea behandler skyldkravet i sin artikkel "Foretaksansvar og skyldkrav" i Tidsskrift for strafferett nr. 1 2003.

1.4 Terminologiske presiseringer

Uttrykket "objektivt ansvar" er brukt i forarbeider og i juridisk teori, men det er ofte uklart i hvilken betydning forfatterne benytter uttrykket. Jeg vil derfor foreta en presisering av hva uttrykket "objektivt ansvar" kan innebære.

"Objektivt ansvar" kan ha samme innhold som "husbondsansvaret" i erstatningsretten. Dette innebærer blant annet at en arbeidsgiver er ansvarlig på objektivt grunnlag når en skade er voldt av hans ansatte ved en feil eller forsømmelse. Om arbeidsgiveren var å bebreide eller kunne forhindre situasjonen som oppsto er uten betydning.

Videre kan uttrykket "objektivt ansvar" omfatte situasjoner hvor en bygger på at foretaket som sådant ikke kan straffes. Et foretak er en juridisk konstellasjon som ikke kan utvise skyld.

Ansvar et omtales også som objektivt i tilfeller hvor foretaket kan straffes selv om ingen som har handlet på vegne av foretaket (verken ledelse eller andre) har utvist skyld.

Disse ulike betydninger av termen "objektivt ansvar" skaper uklarhet med hensyn til hvordan uttalelser om dette i forarbeidene og litteraturen skal tolkes.

Slettan og Øie skriver i sin bok:

”Straffansvar forutsetter som hovedregel skyld. Et foretak kan ikke utvise skyld; det kan bare menneskene som arbeider for det. Men foretaket kan straffes på objektivt grunnlag for lovbrudd som blir begått av personer det hefter for.”

Videre sies det på s.212:

” Et straffebud er ”overtrådt” når det objektive gjerningsinnholdet i det er oppfylt, uten at det foreligger en straffrihetsgrunn. I så fall kan foretaksstraff ilegges ”selv om ingen enkeltperson kan straffes for overtredelsen”. *Foretaksansvaret er altså i prinsippet ikke avhengig av at det kan konstateres tilstrekkelig skyld(eller tilregnelighet) hos noen enkeltperson, selv om dette vil være det vanlige.*”⁷(min utheving).

Det presiseres ikke hva slags objektivt ansvar forfatterne tenker seg. Det er nærliggende å tro at forfatterne ser på ansvaret som objektivt i det henseende at foretaket som sådant ikke kan handle og utvise skyld. Andenæs⁸ omtaler også ansvaret som objektivt: ”Som utgangspunkt er det tilstrekkelig at det foreligger en objektiv lovovertrødelse.” Matningsdal⁹ synes også å dele dette syn: ” Forarbeidene viser samtidig at ansvaret går

---

⁷ Slettan og Øie, ”Forbrytelse og straff” s. 211.

⁸ Andenæs, ”Alminnelig strafferett” s. 257.

⁹ Matningsdals artikkel i Jussens Venner 1996, ”Straffansvar for foretak” s. 101.

enda lenger ved at det er objektivt.” Andenæs og Matningsdal presiserer heller ikke i sine uttalelser hva slags objektivt ansvar de har i tankene.

Som tidligere nevnt konkluderer Eskeland¹⁰ med at det gjelder et skyldkrav for foretak. Bortsett fra Eskeland kan en på bakgrunn av dette slutte at det er stor enighet i juridisk teori om at det gjelder et objektivt ansvar for foretak. Likevel er dette bare en terminologisk enighet. Uttalelsene er for upresise til at en kan slutte at forfatterne er enige i realiteten om hva slags objektivt ansvar som gjelder og hvem som omfattes av dette. Med unntak av Eskeland er litteraturen for uklar til at jeg kan legge vekt på den i den videre fremstillingen.

2 Forholdet mellom straffeloven § 48 a og eldre lovgivning når det gjelder skyldkravets innhold

Problemstilling: Eksisterte det et skyldkrav i de ulike særlovene som omhandlet foretaksstraff før vedtagelsen av straffeloven § 48 a?

---

¹⁰ Eskelands, ”*Strafferett*” s. 348.

I NOU 1989:11, "Straffansvar for foretak" s.14 sies det om gjeldende rett: "Det er i dag ca. 60 særlover som har bestemmelser om foretaksstraff." Videre sies det:

"De fleste bestemmelsene krever at det foreligger en "straffbar handling". Dette betyr at både de objektive og de subjektive vilkår for straff må være oppfylt hos en person som har handlet på vegne av foretaket."

Forarbeidene kan etter dette sies å ha lagt til grunn at de fleste straffebestemmelsene som rammet foretak inneholdt et krav om subjektiv skyld. Likevel åpnet forarbeidene for at det i enkelte tilfeller tidligere gjaldt et rent objektivt ansvar. Uten at forarbeidene definerer hva dette objektive ansvar innebærer.

"I en del lover kreves det ikke at det er begått en straffbar handling. Etter disse lovene er det tilstrekkelig at et straffebud er "overtrådt", uten at det kreves at en ansatt har utvist skyld. Et slikt straffansvar kalles i dag for rent objektivt straffansvar. Ordningen innebærer at både anonyme og kumulative feil rammes."¹¹

Uttalelsene viser at hvis vedtagelsen av straffeloven § 48 a innebærer en innføring av et skyldkrav for foretak i alle tilfeller, vil dette innebære en nyskapning.

Siden forarbeidene ikke gir svar på hva slags skyldkrav som gjaldt før vedtagelsen av straffeloven § 48 a blir "eldre" høyesterettspraksis av avgjørende betydning.

---

¹¹ Uttalelsene er gjentatt i Ot.prp.nr. 27 s. 13.

Det sies i forarbeidene om den tidligere arbeidsmiljøloven: "Hjemmel for å kunne idømme foretak straffansvar på et rent objektivt grunnlag finnes i blant annet arbeidsmiljøloven § 87 (lov 4. februar 1977 nr.4)."¹²

I Rt. 1982 s. 645 hadde et aksjeselskap (A) engagert utbygningsavdelingen ved firma (B) til å utføre arbeid på en bygning som A leide av B. Arbeidet ble ledet av en ingeniør ansatt i B. Under arbeidet tok han i bruk en ikke sertifisert kran tilhørende A og lot en ansatt hos B uten kranførerbevis kjøre kranen. Spørsmålet for Høyesterett var om byggherren kunne bli ansvarlig etter arbeidsmiljøloven § 87 for overtredelser begått under entreprenørens virksomhet. Høyesterett la til grunn at avgjørelsen måtte bero på en vurdering av de konkrete forhold. En forutsetning for ansvar måtte være at vedkommende hadde hatt en reell myndighet til instruksjon og kontroll. Det måtte også legges vekt på om vedkommende hadde hatt en økonomisk interesse i overtredelsen.

Momentene Høyesterett la vekt på i sin vurdering er av subjektiv karakter, og viser at ansvaret for arbeidsmiljølovens vedkommende ikke er objektivt. Dette må en kunne fastslå selv om en ikke vet hva slags objektivt ansvar forarbeidene opererer med. Se punkt 1.4 "Terminologiske presiseringer".

For arbeidsmiljølovens § 87 er kravet til subjektiv skyld fulgt opp i Rt. 1993 s. 17. En kommune ble frifunnet for overtredelse av arbeidsmiljøloven § 87. I tiltalen var det

---

¹² NOU 1989:11 s. 14.

anført at kommunen som arbeidsgiver ikke i tilstrekkelig grad hadde ivaretatt hensynet til arbeidstakernes sikkerhet. Høyesterett konkluderer med at arbeidsgiver ikke hadde forsømt sin plikt som arbeidsgiver til å gjøre arbeidstakerne kjent med de farer arbeidet innebar, eller å gi dem den opplæring og instruksjon som var nødvendig. Kommunen ble derfor frifunnet. Avgjørelsen vil bli behandlet grundigere senere i oppgaven.

Dette viser at arbeidsmiljøloven i praksis ikke ble ansett å inneholde et objektivt ansvar. Om det skulle vise seg at straffeloven § 48 a inneholder et krav om subjektivt skyld vil ikke dette innebære en nyskaping i forhold til arbeidsmiljøloven.

En kan likevel ikke på bakgrunn av dette fastslå at alle de tidligere særbestemmelsene som hjemlet et straffeansvar for foretak forutsatte et skyldkrav. De eldre straffebestemmelsene må vurderes for seg når en skal avgjøre hvilket skyldkrav de inneholdt og hvilken endring straffeloven § 48 a eventuelt vil innebære for den enkelte bestemmelse.

3 Skyldkravet

For å avgjøre om straffeloven § 48 a inneholder et skyldkrav må en ta utgangspunkt i bestemmelsens ordlyd, og da den alminnelige språklige forståelse. Bestemmelsen sier at: ”Når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes.” Det følger dermed av ordlyden at det må være foretatt en handling som er i strid med et straffebuds gjerningsinnhold. Men er det ut i fra begrepet ”overtrådt” naturlig å slutte at det gjelder et skyldkrav for foretak? At et straffebud ”er overtrådt” sier ingenting om det subjektive element ved en overtredelse. Det er jo nettopp det subjektive element som er avgjørende for å konstatere skyld, - det må kunne rettes en bebreidelse mot noen. På den annen side, hvis en legger ordlyden til grunn, vil denne også kunne forstås dit hen at det forutsettes at både de objektive og de subjektive vilkårene i bestemmelsen må anses å være oppfylt. En må på bakgrunn av dette konkludere med at ordlyden er åpen, og at den ikke gir grunnlag for å trekke bindende slutninger.

Videre må det også tas stilling til hvorvidt det kan trekkes slutninger fra at foretak kan rammes ”selv om ingen enkelt person kan straffes”, jf. straffeloven § 48 a 1.ledd andre punktum. Ordlyden sier ingenting om årsaken til at en person ikke kan straffes, og en kan derfor ikke avgjøre om en skal se bort fra skyldkravet som ellers gjelder. Ordlyden er også her for åpen til å trekke bindende slutninger.

På bakgrunn av dette slutter jeg at ordlyden ikke gir et klart svar på om det gjelder et skyldkrav eller ikke. En må derfor se hen til andre rettskilder, og for å avgjøre om det gjelder et skyldkrav i straffeloven § 48 a er høyesterettspraksis særlig aktuell.

Rt. 2002 s. 1312 omhandler spørsmålet. Her dreide det seg om foretaksstraff for brudd på flaggingsplikten i verdipapirhandelloven¹³ § 3-2. Førstvoterende sier:

”Det gjelder et skyldkrav også i relasjon til anvendelse av foretaksstraff etter straffelovens § 48 a. En ren konstatering av at det foreligger en objektiv overtredelse av det aktuelle straffebud, er ikke tilstrekkelig. Betydningen av bestemmelsen i første ledd annet punktum om at foretaket kan straffes selv om ingen enkeltperson kan straffes, er at det er etablert et kollektivt skyldkrav, slik at også anonyme og kumulative feil rammes.”

I neste avsnitt sies det videre:

”For at foretaksstraff skal kunne anvendes, må det etter dette enten foreligge skyld - forsett eller uaktsomhet – hos en enkeltperson som handler på vegne av foretaket, eller anonyme og / eller kumulative feil.”

Avgjørelsen viser at det gjelder et skyldkrav i straffeloven § 48 a. Spørsmålet blir imidlertid hvem som omfattes av dette skyldkravet og hva skyldkravet inneholder. For å klargjøre dette må en skille mellom situasjoner hvor foretakets ledelse handler¹⁴ og situasjoner hvor en vanlig arbeidstaker handler på foretakets vegne.

---

¹³ Lov 19. juni 1997 nr.79, Lov om verdipapirhandel.

¹⁴ I fortsettelsen forutsettes det at situasjoner hvor ledelsen eller en vanlig arbeidstaker unnlater å handle også omfattes.

Jeg tar i likhet med Eskeland ikke stilling til hvem som skal anses å tilhøre ledelsen. Prevensjonshensynet taler for at kretsen av personer bør være nokså vid, slik at arbeidstakeren med overordnet ansvar for deler av virksomheten bør ses som en del av ledelsen. I Rt. 1988 s. 1356 ble det lagt til grunn for foretaksansvar at ”den ansvarlige for sikkerhetsspørsmål” hadde gjort seg skyldig i feil.¹⁵ Den ansvarlige for sikkerhetsspørsmål vil ha et overordnet ansvar for den del av virksomheten som omhandler sikkerheten, og dermed omfattes vedkommende av en vid definisjon av begrepet ledelse.

Hvem handlet i avgjørelsen inntatt i Rt. 2002 s. 1312? Det aktuelle foretak var en familiebedrift og et investeringsselskap. Vedkommende som var å bebreide startet familiebedriften, var medeier og viktig i den daglige driften av selskapet. Dermed tilhørte den ansvarlige foretakets ledelse. Avgjørelsen illustrerer at skyldkravet er oppfylt når ledelsen er noe å bebreide. I dette tilfellet var det ikke noe å bebreide de ansatte i bedriften. Avgjørelsen gir derfor ikke noe svar på hva slags krav som stilles til ledelsens aktsomhet når den straffbare handling eller unnløstelse er foretatt av noen andre enn ledelsen som handler på vegne av foretaket.

Illustrerende er også Rt. 2001 s. 1379, hvor saken gjaldt spørsmålet om foretaksstraff for eierne av Stavanger Aftenblad, jf. straffeloven §§ 48 a og 48 b. Avgjørelsen illustrerer et tilfelle hvor det forelå skyld både hos ledelsen representert ved redaksjonen

---

¹⁵ Eskeland, ”*Strafferett*” kap. XIII ”Foretaksansvar” pkt. 4.2.2.

og de vanlige arbeidstakere representert ved journalistene. En eller flere journalister hadde kjøpt ecstasytabletter i forbindelse med en serie artikler om narkotikaproblemer i Stavanger. Førstvoterende sier: ”Den eller dei som på dette viset kjøpte tablettene, handla forsettleg.” Uttalelsen viser klart at førstvoterende forutsetter at det gjelder et skyldkrav. Skyldkravet i dette var oppfylt for journalistene som kjøpte tablettene. Førstvoterende stiller deretter spørsmål om foretakets ledelse har utvist skyld.

”Det må etter dette vere slik at også redaktøren etter § 48 a handlar på vegner av foretaket. Redaksjonen i ei avis er også ein del av foretaket. Her kan det ikkje vere nødvendig å gå nærare inn på kva stilling ein redaktør har i ei avis, jf. det som er gjort gjeldande i høve til redaktørplakaten og redaktøren si uavhengige stilling andsynes aviseigar og styre. Ved tilsetjing av redaktør vil eit styre til vanleg godta at det i redaksjonelle samanhengar er redaktøren som tek avgjerende på vegner av foretaket. Situasjonen er her likevel ikkje ulik det som skjer i mange andre foretak.”

Jeg tolker avgjørelsen slik at Høyesterett anser redaktøren for å være en del av ledelsen. Redaksjonen ble først informert om det ulovlige kjøpet etter det var gjennomført, men valgte likevel å trykke artikkelen. Ledelsen ble ansett ansvarlig i dette tilfellet. Når foretaket likevel ikke ble ilagt straff var det på grunn av at det ikke var formålstjenlig i henhold til straffeloven § 48 b.

En annen avgjørelse som viser at det gjelder et skyldkrav og at ledelsen må være noe å bebreide for at ansvar skal inntre er Rt. 1993 s. 17. Avgjørelsen gjaldt riktignok den tidligere arbeidsmiljøloven § 87 som ble opphevet ved vedtagelsen av straffeloven § 48 a. Avgjørelsen kan likevel gi veiledning om innholdet av skyldkravet i

straffeloven § 48 a. Forutsatt at lovgiver ønsket å videreføre rettstilstanden arbeidsmiljøloven § 87 representerte til den nye bestemmelsen i straffeloven § 48 a. Det sies ikke eksplisitt i forarbeidene at lovgiver ønsket en slik videreføring, men det er heller ingenting som tyder på at lovgiver ikke ønsket en slik videreføring. Det er derfor rimelig å legge til grunn en slik videreføring. To arbeidstakere falt ned under arbeid på et stillas. Den ene fikk så store skader at han ble ufør. Kommunen ble frifunnet for overtredelse av arbeidsmiljøloven § 87 fordi den ikke hadde:

”forsømt sin plikt som arbeidsgiver til å gjøre dem kjent med de farer som var forbundet med det arbeidet som skulle utføres, eller å gi dem den opplæring og instruksjon som var nødvendig. Lovens bestemmelse er da ikke overtrådt.”

Av dette kan en slutte at det må være noe å bebreide foretakets ledelse, som i dette tilfellet er kommunen, for at straffeloven § 48 a kan sies å være overtrådt. Høyesterett forutsetter dermed at det gjelder et skyldkrav for ledelsen. Det nærmere innholdet av skyldkravet varierer fra rettsområde til rettsområde, og vil bli drøftet nedenfor i kapittel 4 om ”Skyldkravets nærmere innhold” og kapittel 6 ”Gjelder det ulike krav til graden av uaktsomhet på forskjellige rettsområder”.

Når jeg i det følgende behandler forarbeidene er det ikke fordi de er av rettskildemessig betydning. Spørsmålet om det eksisterer et skyldkrav for foretak er avgjort av Høyesterett. Jeg knytter noen merknader til spørsmålet fordi det er av interesse å se hva lovgiver har tenkt om spørsmålet.

De aktuelle forarbeider på området er til dels uklare og blander sammen spørsmålet om vilkår for å straffe foretak og spørsmålet om foretak i det konkrete tilfellet bør straffes. Likevel står det i NOU 1989:11 s. 15: ”Det gjelder fortsatt et skyldkrav for den som har handlet, men likevel slik at anonym og kumulativ skyld rammes.” Uttalelsen er gjentatt i Ot.prp. nr. 27.¹⁶ Forarbeidene sier ingenting om hva som ligger i uttrykket ”den som har handlet”. Av dette kan en imidlertid slutte at det forutsettes i forarbeidene at det skal gjelde et skyldkrav. Hvem dette skyldkravet omfatter, om det omfatter både ledelsen og de vanlige ansatte, er ifølge forarbeidene et åpent spørsmål.

Hadde det vært slik at det ikke gjaldt et skyldkrav for foretak, ville dette stride med norsk rettstradisjon som bygger på en avveining mellom hensynet til prevensjon og hensynet til at straff ikke bør ilegges uten at det er grunnlag for å rette en bebreidelse mot gjerningspersonen. Avveiningen har resultert i at grunnlag for bebreidelse nesten alltid er et vilkår for straff. Dermed er også reelle hensyn i samsvar med at det gjelder et krav om skyld i straffeloven § 48 a.

En kan på bakgrunn av de ovenfor nevnte rettskilder slutte at straffeloven § 48 a inneholder et skyldkrav, og at skyldkravet omfatter tilfeller hvor foretakets ledelse har utvist skyld.

---

¹⁶ Ot.prp. nr. 27 s. 14, punkt 4.3 Straffelovkomisjonens forslag.

4 Skyldkravets nærmere innhold

4.1 Forutsetninger

Når det er konstatert at noen på foretakets vegne har foretatt en handling som omfattes av gjerningsinnholdet i et straffebud, drøfter Eskeland¹⁷ spørsmålet under to forutsetninger – at den som har handlet kan straffes og at han ikke kan straffes. Denne inndelingen følger også jeg i det følgende.

4.2 Situasjoner hvor gjerningspersonen kan straffes

En aktuell situasjon kan være at en arbeidsformann neglisjerer de sikkerhetsforskrifter som gjelder for utførelsen av arbeidet, maskinene som benyttes blir for eksempel ikke sikret på forskriftsmessig måte. Dette medfører en større fare for at ulykker kan inntre. Samtidig gjør det arbeidet mer effektivt, og er dermed økonomisk lønnsomt for bedriften. Det er innarbeidet forsvarlige rutiner for å hindre at sikkerhetsforskriftene neglisjeres. Arbeidsformannen kan i dette tilfellet bli strafferettslig ansvarlig etter arbeidsmiljøloven § 86 (2). Tilfellet dekkes av ordlyden i straffeloven § 48 a, ”noen som handlet på vegne av foretaket”, men ledelsen kan ikke bebreides for den straffbare overtredelse. Kan ledelsen i foretaket bli strafferettslig ansvarlig?

---

¹⁷ Eskeland, ”Strafferett” kap. XIII ”Foretaksansvar” pkt.4.2.1.

Den alminnelige språklige forståelse av ordlyden alene gir ikke svar på om foretakets ledelse kan straffes.

Situasjonen er ikke omtalt i forarbeidene. Likevel omhandler forarbeidene andre situasjoner som det kan trekkes paralleller fra. Det sies bl.a. i NOU 1989:11 s. 16:

”Force majeure tilfeller rammes selvsagt heller ikke. Når et foretak har foretatt alt som praktisk er mulig for å unngå uhell, og dette likevel har skjedd pga. helt ekstraordinære forhold, bør foretaket ikke straffes. Straff tjener i slike tilfeller ikke noe rimelig formål.”

En tolking av utsagnet viser at et foretak ikke kan bli ansvarlig i tilfeller hvor force-majeure inntreer jf. ordlyden "rammes selvsagt heller ikke". Det ville heller ikke være rimelig å straffe foretakets ledelse fordi de ikke har mulighet til å hindre såkalte force-majeure begivenheter. Tolkningen viser også at som et utgangspunkt inntreer ikke ansvar i tilfeller hvor foretaket har gjort hva de kan for å hindre uhell. Det gjelder kun som et utgangspunkt fordi forarbeidene på dette punkt er vage og ikke like klare som når de omtaler force-majeure, jf. "bør foretaket ikke straffes". Bestemmelsen sier ingenting om hvem innen foretaker som må ha "foretatt alt som er praktisk mulig for å unngå uhell". Det er ledelsen i et foretak som har midler og myndighet til å gripe inn for å ivareta sikkerheten. Det er derfor naturlig at skyldkravet vil være rettet mot ledelsen. Overført på mitt innledende eksempel betyr dette at foretaket ikke vil bli ansvarlig, fordi ledelsen har gjort hva den kan for å forhindre at sikkerhetsforskriftene neglisjeres.

Eskeland sier på s. 348 i sin bok at det er rimelig å se uttalelsen:

"som uttrykk for at lovgiver ikke har ment å lovfeste et objektivt straffansvar for foretak: Det kreves at foretakets ledelse kan bebreides for at det er inntrådt en situasjon i strid med et straffebed."

En slik tolking innebærer at ledelsen i foretaket ikke blir ansvarlig i et tilfelle som mitt innledende eksempel fordi de ikke kan bebreides for at arbeidsformannen neglisjerer sikkerhetsforskriftene.

Av NOU 1989:11 s. 16 fremgår det også at hendelige uhell heller ikke rammes av straffeloven § 48 a. Det sies videre:

"Hvis hendelige uhell skulle rammes, ville straffansvaret gå lenger enn erstatningsansvaret for arbeidsgiver (foretaket). Kommisjonen mener at dette ville være urimelig. Det er heller ikke noe generelt behov for at straffansvaret rekker så langt. Det kan likevel i sjeldne tilfeller være ønskelig med et rent objektivt ansvar, dvs. at det overhode ikke kreves skyld, slik som i dag etter arbeidsmiljøloven § 87¹⁸. Da kan ansvaret utvides i den enkelte hjemmelsbestemmelse."

En tolking av uttalelsen viser at ledelsen ikke blir ansvarlig ved hendelige uhell. Likevel viser uttalelsen at det kan tenkes situasjoner hvor det vil være ønskelig med et objektivt ansvar. Uttalelsen klargjør ikke i hvilke situasjoner et slikt ansvar kan være ønskelig. Det presiseres heller ikke hva slags objektivt ansvar det siktes til. Det er derfor ikke

---

¹⁸ Forutsetningen om at ansvaret i arbeidsmiljøloven § 87 var et rent objektivt er ikke riktig, se for eksempel Rt. 1993 s. 17. Dette har likevel ingen betydning for tolkingen av utsagnet.

mulig å klargjøre hva forarbeidene mente om skyldkravet i situasjoner hvor ledelsen ikke er å bebreide for det straffbare forhold som har oppstått i foretaket.

Rt. 2002 s. 1312 er klar på at det gjelder et skyldkrav i straffeloven § 48 a. Her ble ledelsen ansvarlig fordi den var å bebreide. Tolker en mitt innledende eksempel, hvor ledelsen ikke var noe å bebreide, i samsvar med denne avgjørelsen tyder dette på at foretaket i dette tilfellet ikke blir ansvarlig.

Rt. 1993 s. 17 viser at foretakets ledelse må være å bebreide for at foretaket skal bli ansvarlig etter straffeloven § 48 a.

Som Eskeland¹⁹ påpeker taler heller ikke preventive hensyn særlig sterkt mot en slik begrensning av bestemmelsens rekkevidde. ”Den preventive effekt av en objektiv regel antar jeg ikke er vesentlig større enn om det kreves at ledelsen kan bebreides.”

Dette samsvarer også med den grunnleggende forutsetning om at straff som hovedregel bare skal ilegges hvis den som straffes kan bebreides.

Det er ikke mulig på bakgrunn av lovtekst og forarbeider å avgjøre om det gjelder et objektivt ansvar for ledelsen i et foretak i tilfeller hvor gjerningspersonen kan straffes. Derimot taler rettspraksis klart i favør av det ikke gjelder et objektivt ansvar i slike tilfeller. At denne praksisen er av nyere dato er med på å forsterke dens betydning. Når

---

¹⁹ Eskeland, ”*Strafferett*” s. 348.

jeg faller ned på at det i straffeloven § 48 a ikke gjelder et objektivt ansvar for ledelsen i foretak er denne praksis av avgjørende betydning. Resultatet forsterkes ved at en velger et tolkingsresultat som ivaretar både hensynet til prevensjon og straffverdighet. I dette tilfellet blir ikke prevensjonshensynet skadelidende ved at straffverdigheten prioriteres.

Som en følge av at det ikke gjelder et objektivt ansvar blir svaret på mitt innledende spørsmål at foretakets ledelse ikke kan bli ansvarlige så lenge de ikke er å bebreide for at sikkerhetsforskriftene neglisjeres. Foretaket blir derfor ikke strafferettslig ansvarlig.

4.2.1 Betydningen av skyldformen i straffbudet

Skyldformen i straffebudet er av betydning når en skal avgjøre om foretaket kan straffes i situasjoner hvor gjerningspersonen kan straffes. Hvor straffebudet krever forsett og både gjerningspersonen og foretakets ledelse har opptrådt forsettlig er det klart at foretaket kan straffes. Det kan være tilfeller hvor ledelsen har gitt den ansatte ordre om å foreta noe ulovlig, for eksempel et utslipp i strid med forurensningsloven § 7.

I tilfelle hvor gjerningspersonen har utvist forsett, mens ledelsen bare har opptrådt uaktsomt, er det ikke gitt at foretaket kan straffes. Etter straffeloven § 40 første ledd er skyldformen forsett når ikke annet er sagt eller utvetydig forutsatt.

Lovteksten i straffeloven § 48 a sier ikke noe om skyldkravet. Isolert sett tilsier dette at foretaket ikke kan straffes uten at ledelsen selv har opptrådt forsettlig.

Det finnes ikke rettspraksis som omhandler spørsmålet for foretaks vedkommende.

Men ifølge Eskeland²⁰ vil et slikt tolkingsresultat utelukke straffansvar for foretak i tilfeller hvor behovet er stort:

”Straffebestemmelser som retter seg mot økonomisk kriminalitet, har ofte forsett som skyldform og ofte vil det ikke være mulig å bevise at ledelsen har opptrådt forsettlig. Jeg antar at ledelsens påpasselighet er svært viktig for å forhindre økonomisk kriminalitet av stort omfang. Dette tilsier at foretaket bør kunne straffes etter straffebud som krever forsett selv om ledelsen har opptrådt uaktsomt. Etter min mening bør dette argumentet veie tyngre enn den regel som følger av ordlyden i strl.§ 40 første ledd.”²¹

Argumentet har mye for seg. Ved å innføre et generelt straffebud for foretak som straffeloven § 48 a ønsket en å ramme alle typer kriminalitet. Behovet for et straffansvar for foretak har økt de siste årene, ettersom økt samfunnsmessig regulering har ført til nye typer lovbrudd, som for eksempel brudd på regler om produktkontroll, arbeidsmiljø, forurensing, datakriminalitet og økonomisk kriminalitet. Det ville derfor være ”merkelig” om de straffebud som rammes av straffeloven § 40 og derfor krever forsett, skulle falle utenfor. Dersom uaktsomhet ikke rammes er det nærliggende å tro at dette

---

²⁰ Eskeland, ”*Strafferett*” s.349.

²¹ Rt. 1967 s. 777 hvor Høyesterett har fastslått at skyldkravet etter straffeloven § 339 nr. 2 er uaktsomhet, selv om ordlyden i straffeloven § 40 første ledd tilsier at det skulle være forsett.

vil kunne føre til en ansvarspulverisering, hvor ledelsen ser seg tjent med uklare ansvarsforhold og manglende retningslinjer.

Eskeland skriver videre:

”Et argument for ikke å la § 40 være avgjørende, er at problemstillingen ikke synes å være gjennomtenkt av lovgiver. Da straffeloven i sin tid ble gitt, må man anta at skyldkravet i forhold til hver enkelt straffebestemmelse ble gjennomtenkt med sikte på å gjøre unntak i forhold til det generelle forsettskravet i § 40. Når lovgiveren, som i dette tilfellet, ikke har tenkt gjennom spørsmålet, bør prevensjonshensynet være avgjørende for tolkingsresultatet. Dette tilsier at det ikke bør kreves forsett hos ledelsen, selv om skyldkravet i straffebudet som foretaket dømmes for å ha overtrådt, er forsett.”

Prevensjonshensynet er et argument av en slik styrke at det i enkelte tilfeller vil være legitimt å straffe et foretak selv om det bare kan bevises at ledelsen har opptrådt uaktsomt.

I Rt. 1967 s. 777 argumenteres det med at forskriften eller bestemmelsen ikke vil kunne fylle sitt formål hvis ikke også uaktsomme overtredelser kan rammes. Hensynet til lovens formål gjør seg også gjeldende for straffeloven § 48 a. Omfattes ikke uaktsomhet, er det klart at enkelte typer av kriminalitet som for eksempel økonomisk kriminalitet, vil kunne falle utenfor. Dette medfører også at lovens effektivitet blir mindre enn hva den optimalt sett kunne vært.

Det eksisterer selvfølgelig betenkeligheter med å nøye seg med uaktsomhet på ledelsens hånd når skyldkravet i straffebudet er forsett. Hensynet til forutberegnelighet gjør seg særlig gjeldende. Likevel vil hensynet trolig få mindre vekt ettersom det vil utvikle seg

en høyesterettspraksis på området som viser at uaktsomme handlinger rammes av straffeloven § 48 a.

Det kan også argumenteres med at dette er en lovgiveroppgave å definere hva slags skyldkrav som skal gjelde i den enkelte straffebestemmelse. Når lovgiver i dette tilfellet ikke har gjort unntak fra straffeloven § 40 som krever forsett betyr dette at skyldkravet skal være forsett.

Lovgiver kan også ha ansett domstolene mer kompetent til å ta stilling til hvilket skyldkrav det vil være hensiktsmessig å operere med i straffeloven § 48 a.

Domstolene ser vanligvis bedre enn lovgiver virkningene av en lov eller forskrift. At lovgiver ikke foretok seg noe etter at Høyesterett i Rt. 1967 s. 777 statuerte uaktsomhet som tilstrekkelig selv om skyldkravet var forsett, kan tyde på at lovgiver har ansett domstolene kompetent til å ta avgjørelsen.

Forholdet til Grunnloven²² § 96 behandles i punkt 4.2.2.

Siden verken lovtekst, forarbeider eller rettspraksis gir svar er det i dette tilfellet naturlig å vektlegge de reelle hensyn som gjør seg gjeldende. Det er klart at prevensjonshensynet veier tungt. En ønsker å unngå ansvarpulverisering og uklare retningslinjer som kan medføre unødvendige ulykker og skader. Samtidig er det av betydning at spørsmålet

---

²² Lov 17. mai 1814, Grunnloven.

ikke ble drøftet under tilblivelsen av straffeloven § 48 a. Mest betenkelig er det likevel at dersom ikke uaktsomme overtredelser rammes vil enkelte typer kriminalitet, som for eksempel økonomisk kriminalitet, kunne falle utenfor bestemmelsens rekkevidde. Resultatet synes derfor å ha gode grunner for seg. Jeg finner det derfor rimelig å konkludere med at foretakets ledelse kan bli ansvarlig på uaktsomt grunnlag, selv om straffebudet krever forsett.

Hvilket uaktsomhetskrav som stilles til ledelsen i et foretak vil bli behandlet i kapittel 6.

For fullstendighetens del nevner jeg at hvor straffebudet rammer uaktsomhet og det er klart at gjerningspersonen har handlet uaktsomt, vil også foretaket kunne straffes dersom det kan bevises at ledelsen har opptrådt uaktsomt.

4.2.2 Oppfyller straffeloven § 48 a kravene som Grunnloven § 96 stiller?

Grunnloven § 96 uttrykker prinsippet om at ingen kan dømmes uten etter lov. Det må for å straffe noen etter straffeloven § 48 a foreligge en handling som omfattes av gjerningsinnholdet i bestemmelsen. Norsk rettstradisjon bygger videre på at ingen kan straffes uten å ha utvist skyld.

Problemstillingen blir dermed: Hvor konkret i sin utforming må lovteksten være for at domstolene skal kunne dømme på grunnlag av denne? Tilfredsstiller straffeloven § 48 a kravene til en slik utforming med henhold til skyldkravet?

Lovteksten i straffeloven § 48 a har en klar utforming av gjerningsbeskrivelsen. Det kreves at et straffebud er "overtrådt" for at straffansvar skal inntre. Derimot nevner ikke lovteksten skyldkravet. En må derfor ta utgangspunkt i at lovgiver har ment at det gjelder et krav om forsett, jf. straffeloven § 40.

Forarbeidene behandler ikke spørsmålene.

Det finnes ingen eksempel på at Høyesterett har tilsidesatt en straffebestemmelse fordi den overlater for stor skjønnsmyndighet til domstolene eller som sier at skyldkravet må være fastsatt i straffebestemmelsen. Det er ingen grunn til å tro at dette vil stille seg annerledes for straffeloven § 48 a.

Når lovgiver fastsetter skyldkravet i straffeloven § 40 gjøres dette av effektivitetshensyn. Høyesterett har også godtatt straffebestemmelser som gir et vidt rom for skjønn, nettopp fordi dette vil gi et større handlingsrom og medføre at lovgivningen blir mer effektiv.

Straffeloven § 48 a har en klar utforming av gjerningsbeskrivelsen, og skyldkravet fremgår av straffeloven § 40. Bestemmelsen er dermed ikke i strid med Grunnloven § 96.

Videre vil jeg behandle hvorvidt det vil være i strid med Grunnloven § 96 å dømme ved uaktsom overtredelse når straffeloven § 48 a krever forsett, jf. straffeloven § 40.

Problemstillingen er reist ovenfor i punkt 4.2.1.

Utgangspunktet er at en må ha hjemmel i lov for å dømme noen. Dette fremgår av Grunnloven § 96 som sier at: "Ingen kan dømmes uten etter lov..." Dømmer en noen etter en bestemmelse som krever forsett, selv om det kun kan bevises at vedkommende har handlet uaktsomt, er dette i strid med lovteksten. Dette utgangspunktet er begrunnet i blant annet hensynet til forutberegnelighet. I en rettsstat skal innbyggerne ha full klarhet omkring hvilke forhold som gjør at de kan bli strafferettslig ansvarlige. Videre er det slik at det er lovgiver som fastsetter hvilken straff som skal gjelde på det aktuelle området, og ikke domstolene. I dette tilfellet har lovgiver sagt at "skyldkravet" skal være forsett.

Det fremgår ikke av lovteksten om lovgiver har vurdert problemstillingen. Forarbeidene gir heller ingen veiledning.

Spørsmålet blir om det i enkelt tilfeller gjør seg gjeldende hensyn med en slik styrke, at et unntak kan aksepteres. Spørsmålet er vurdert av Høyesterett i Rt. 1967 s. 777.

Avgjørelsen fastslår at skyldkravet etter straffeloven § 339 nr. 2 er uaktsomhet, selv om ordlyden i straffeloven § 40 første ledd tilsier at det skulle være forsett. Førstvoterende sier videre:

”Jeg finner det utvilsomt at forskriftene av 1965 ikke vil kunne fylle sitt formål hvis ikke også de uaktsomme overtredelser av dem kan rammes, og dette må være avgjørende for spørsmålet om hvilken skyldgrad som kreves for å anvende straffeloven § 339 nr.2 i den foreliggende sak.”

Forholdet til Grunnloven § 96 behandles ikke i dommen. Dette kan tyde på at Høyesterett så løsningen som uproblematisk i forhold til Grunnloven, men dette kan ikke fastslås med sikkerhet. Det er i ettertid ikke avsagt avgjørelser som trekker i en annen retning.

Legger en avgjørelsen til grunn er det uproblematisk å dømme ved uaktsomme handlinger selv om straffebudet krever forsett.

Førstvoterendes argument i Rt. 1967 s. 777 er at forskriften ikke vil fylle sitt formål dersom den ikke rammer uaktsomhet. Problemet vil i enkelte tilfeller bli det samme for foretaksstraff, når en ikke kan ramme ledelsens uaktsomme handlinger. Det er viktige områder som økonomisk kriminalitet foretaksstraffen ikke vil omfatte dersom den ikke rammer uaktsomme handlinger. Det vil være betenkelig om ikke uaktsomhet fra ledelsens side skulle rammes på et område som økonomisk kriminalitet. En slik løsning samsvarer ikke med effektivitetsprinsippet. Spørsmålet blir om effektivitetsprinsippet i for stor grad prioriteres på bekostning av rettsikkerhet.

Rettsikkerheten er alltid av stor betydning. Den er likevel av større betydning når en har å gjøre med enkeltpersoner enn når det dreier seg om et foretak. En domfellelse av et

foretak vil sjelden få så stor personlig betydning som en domfellelse i en straffesak mot en enkelt person. Straffen vil i de fleste tilfeller være bøter, og i enkelte tilfeller inndragning. Dette medfører at det er mindre betenkeligheter med å gi effektivitetsprinsippet forrang.

Ledelsens påpasselighet er viktig for å forhindre økonomisk kriminalitet. Derfor taler preventive hensyn for å ramme uaktsomhet.

Kravet til forsett i straffeloven § 40 synes heller ikke å være vurdert under utarbeidelsen av straffeloven § 48 a. Dette medfører at vi ikke kan være sikre på om lovgiver faktisk mente at det skulle gjelde et krav til forsett fra ledelsens side i saker om for eksempel økonomisk kriminalitet.

Et motargument av en viss tyngde er at lovgiver i ettertid har hatt anledning til å endre loven til å omfatte uaktsomme handlinger. Dette er ikke gjort, og kan tyde på at lovgiver ikke ønsker at uaktsomme handlinger skal omfattes av straffeloven § 48 a. På grunn av den manglende behandling problemstillingen har fått i forarbeidene kan en ikke si dette med sikkerhet.

Det er ikke i strid med Grunnloven § 96 å ramme uaktsomme overtredelser selv om straffeloven § 40 inneholder et krav om forsett.

4.3 Situasjoner hvor gjerningspersonen ikke kan straffes

4.3.1 Innledning

Det kan være ulike årsaker til at en gjerningsperson ikke kan straffes for overtredelsen av et straffebud. I det følgende vil jeg behandle noen av disse årsakene.

4.3.2 Gjerningspersonen er anonym

Av ordlyden i straffeloven § 48 a fremgår det at foretaket kan straffes ”selv om ingen enkeltperson kan straffes”. Dette er forenlig med at foretaket kan straffes selv om gjerningspersonen eller gjerningspersonene ikke kan identifiseres.

På dette punkt er det også samsvar med forarbeidene hvor det sies:

”At anonym skyld omfattes, betyr at det ikke er nødvendig å påvise hvem som har begått den straffbare handlingen. Det må bare være klart at det er noen som har handlet på vegne av foretaket. Det kan i slike tilfeller være vanskelig å bevise at vedkommende har utvist skyld, men stort sett vil ikke dette være noe problem. Ved å se på de objektive forhold ved handlingen, kan man som oftest trekke slutninger om noen har handlet uaktsomt. Det kan f eks ved en feil(uaktsomhet) være sluppet ut giftig avfall fra en bedrift i en elv uten at man kan påvise hvem i bedriften som gjorde det. I visse tilfeller vil det også kunne foreligge anonymt forsett. Det vil f eks ut fra de faktiske forhold være klart at lovbruddet ikke kunne skjedd uten at noen i bedriften har handlet forsettlig.”²³

---

²³ NOU 1989:11 s. 15.

Lovtekst og forarbeider etterlater ingen tvil om anonyme feil skal omfattes av straffeloven § 48 a.

Inntrykket forsterkes ved at enkelte av de straffebestemmelser som ble avløst av straffeloven § 48 a rammet tilfeller hvor den ansvarlige ikke var kjent. Se blant annet Rt. 1988 s. 1356, hvor det understrekes at dagjeldende forurensingslov § 80 omfattet anonyme feil. En større industribedrift ble idømt en bot på kr. 250 000 for overtredelse av forurensingsloven, for et betydelig utslipp av nitrogendioksydgass. Her ble som tidligere nevnt ”den ansvarlige for sikkerhetsspørsmål”, ansett for å være strafferettslig ansvarlig. Dermed ble bedriften strafferettslig ansvarlig i medhold av forurensingsloven § 80. Hadde det vært ønskelig med en kursendring, må en regne med at dette ville kommet klart fram i forarbeidene.

Juridisk teori²⁴ forutsetter at anonym skyld omfattes.

Jeg konkluderer derfor med at gjeldende rett legger til grunn at foretaket kan straffes selv om den ansvarlige gjerningsperson ikke er kjent.

---

²⁴ Slettan og Øie, *”Forbrytelse og straff”*, Andenæs, *”Alminnelig strafferett”* og Eskeland, *”Strafferett”*.

4.3.3 Spiller det noen rolle om det er utvist skyld hvis det foreligger en straffrihetsgrunn?

Legger en alminnelig språkbruk til grunn er det usikkert om et straffebud er ”overtrådt” i forhold til straffeloven § 48 a, hvis det foreligger en straffrihetsgrunn, som for eksempel nødrett og nødverge. Enkeltpersoner kan som kjent ikke straffes dersom det foreligger en straffrihetsgrunn. I forarbeidene er dette standpunkt også lagt til grunn for et foretaks vedkommende:

”For at foretaket skal kunne straffes er det etter flertallets utkast ikke nødvendig at alle disse vilkårene er oppfylt hos en ansatt. De to første vilkårene for straff, de objektive, må være oppfylt.”²⁵

Av de objektive vilkår omfattes fravær av straffrihetsgrunner. Dermed kan en slutte at foreligger en straffrihetsgrunn, som for eksempel nødrett eller nødverge, kan straff i følge det siterte ikke ilegges. Dette legges betingelsesløst til grunn i forarbeidene.

Det finnes ikke rettspraksis som kan belyse spørsmålet.

Eskeland vil ikke legge avgjørende vekt på forarbeidene på dette punkt. Eskeland skriver:

”Hvis f eks en arbeidstaker må utøve en straffri nødrettshandling som går ut over tredjemann, bør foretaket kunne straffes dersom ledelsen selv kan bebreides for å ha

---

²⁵ NOU 1989:11 s. 15.

forårsaket nødrettssituasjonen. En slik situasjon vil f eks foreligge hvis arbeidstakeren begår en ellers straffbar handling for å slukke en brann som skyldes at ledelsen ikke har oppfylt krav fra Arbeidstilsynet om brannsikring.”²⁶

Løsningen Eskeland skisserer synes å ha gode grunner for seg. Det ville virke svært urimelig å fritta et foretak for straff i tilfeller hvor foretakets ledelse ikke har gjort tilstrekkelig for å forebygge faren. Urimeligheten blir større ved at det i tillegg er en tredjeperson som helt uforskyldt blir skadelidende. Riktig nok vil erstatningsansvaret som oppstår for foretaket bøte på tredjemanns økonomiske tap. Uansett vil et erstatningsansvar aldri være noe argument for at det ikke skal gjelde et straffeansvar. En annen konklusjon enn den Eskeland skisserer i sin bok vil kunne få urimelige konsekvenser.

Eskeland hevder videre at; ”det er ingen grunn til å straffe foretaket hvis arbeidstakeren foretar en straffri nødvergehandling for å forsvare bedriften mot innbruddstyver.” Her kan ikke foretakets ledelse bebreides, og det vil derfor være urimelig å straffe. Det er nærliggende å tro at det er slike situasjoner forarbeidene har for øyet når de fritar for straff i tilfeller hvor det foreligger straffrihetsgrunner.

Avslutningsvis sier Eskeland at det bør; ”vurderes konkret om en straffrihetsgrunn som gjelder i forhold til gjerningspersonen også skal virke straffriende i

---

²⁶ Eskeland, ”*Strafferett*” s. 350.

forhold til foretaket.” Dette har gode grunner for seg, fordi en slik vurdering vil ta hensyn til om ledelsen er å bebreide for at en nødrettssituasjon oppsto.

En kan ut i fra dette konkludere med at et foretak ikke blir strafferettslig ansvarlig når det foreligger en straffrihetsgrunn, så lenge foretaket og da spesielt ledelsen ikke er å bebreide for at en evt. nødrettslig situasjon oppsto.

Det kan ved anonyme feil være vanskelig å avgjøre om det foreligger en straffrihetsgrunn. I NOU 1989:11 s. 16 sies det: ”Men når det ikke finnes konkrete holdepunkter for det, bør man kunne gå ut fra at dette ikke er tilfellet.” Dette fremstår som en enkel løsning, og kan bare gjelde som et utgangspunkt.

4.3.4 Kumulativ skyld

Forarbeidene sier om kumulative feil:

"Et lovbrudd kan dessuten skyldes flere mindre feil som samlet må karakteriseres som uaktsomhet - feil begått av forskjellige personer, uten at noen av feilene er grove nok til å medføre straffansvar for noen enkelt person."²⁷

Kan en i slike tilfeller se skylden under ett for gjerningspersonene?

---

²⁷ NOU 1989:11 s. 9.

Eksempelvis kan det på et sykehus oppstå situasjoner hvor en pasient dør under operasjonen på grunn av informasjonssvikt mellom sykehusets ansatte under behandlingen. Pasienten avlegger ved innleggelsen en EKG- test (hjerteprøve), denne skal av personalet ved mottagelsesavdelingen sendes videre til avdelingen hvor pasienten blir innlagt. Dette blir ikke gjort. Avdelingen etterlyser ikke prøven. Anestesiansvarlig som skal sette narkosen "glemmer" å sjekke at EKG er tilfredsstillende. Det hele ender med at pasienten dør av hjertesvikt under operasjonen. Behandlingen i dette tilfellet tilfredsstiller ikke kravene til de rutiner som gjelder. Ingen av gjerningspersonene kan straffes fordi de ikke har utvist den grad av uaktsomhet som kreves for et personlig straffansvar. Spørsmålet blir om et foretak i slike tilfeller kan straffes.

Ordlyden i straffeloven § 48 a krever at en ”overtredelse” må ha funnet sted. I eksempelet ovenfor har det funnet sted en overtredelse av helsepersonelloven²⁸ § 4 (1). Bestemmelsen sier: ”Helsepersonell skal utføre sitt arbeid i samsvar med de krav som stilles til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp som kan forventes ut fra helsepersonellens kvalifikasjoner, arbeidets karakter og situasjonen for øvrig.” Arbeidet er ikke forsvarlig utført når livsviktige opplysninger om pasienten ikke blir gitt til de riktige personer på sykehuset. Det er klart at sykehusdriften ikke er forsvarlig når rutinene ikke hindrer at slike feil inntreffer. Kravet om at straffebudet må være ”overtrådt av noen som har handlet på vegne av foretaket”, er også oppfylt ved at ansatte på

---

²⁸ Lov 2. juli 1999 nr. 64, Helsepersonelloven.

sykehuset forårsaket disse rutinebruddene. Ordlyden i straffeloven § 48 a utelukker ikke at en kan straffe for kumulative feil.

Forarbeidene sier videre om kumulative feil:

”Men foreligger det kumulative feil, det vil si feil som ingen enkeltperson kan gjøres ansvarlig for, men som foretaket kunne ha unngått ved bedre kontroll- eller sikkerhetsrutiner m.v., bør det etter departementets mening være adgang til å straffe foretaket.”²⁹

Uttalelsen viser at forarbeidene åpner for at et foretak kan bli ansvarlig ved kumulative feil, i tilfeller hvor feilen kunne vært unngått ved for eksempel bedre rutiner. I mitt innledende eksempel er det nettopp manglende rutiner som førte til at feilen oppsto.

Juridisk teori³⁰ forutsetter at et foretak kan bli strafferettslig ansvarlig for kumulative feil.

På bakgrunn av dette vil jeg konkludere med at et foretak kan bli strafferettslig ansvarlig ved kumulative feil.

---

²⁹ Ot.prp. nr. 27 (1990-91) s. 17.

³⁰ Slettan og Øie, ”Forbrytelse og straff” s. 211, Andenæs, ”Alminnelig strafferett” s.256 og Eskeland, ”Strafferett” s.351.

4.3.5 Kan ledelsen straffes i tilfeller hvor gjerningspersonen ikke har utvist den skyld som straffebudet krever?

I situasjoner hvor gjerningspersonen ikke har utvist den skyld som straffebudet krever, må forutsetningen for å straffe foretaket være at ledelsen har utvist slik skyld. Hvis ikke eksisterer det ikke tilstrekkelig lovhjemmel for straff.

Hvis skyldkravet etter straffebudet er uaktsomhet, kan foretaket straffes hvis ledelsen har opptrådt uaktsomt, selv om gjerningspersonen ikke har utvist skyld. Eksempelvis kan det ved en fabrikk oppstå en gasslekkasje i strid med forurensingsloven § 78 jf. § 7. Arbeidstakeren kan fysisk ha forårsaket utslippet, men på grunn av mangelfulle rutiner kunne ikke arbeidstakeren handlet annerledes. Dette var tilfellet i Rt. 1988 s. 1356, hvor ledelsen ble ansvarlig på uaktsomt grunnlag på grunn av manglende rutiner, mens arbeidstakerne som direkte hadde forårsaket gassutslippet, ikke ble ansett å ha opptrådt uaktsomt.

Det vil virke preventivt å straffe foretakets ledelse etter et straffebud som krever uaktsomhet i tilfeller hvor gjerningspersonen ikke har opptrådt uaktsomt. En slik regel vil føre med seg bedre rutiner og retningslinjer, samtidig som den hindrer ansvarspulverisering. Ledelsen tvinges til å ta tak i de problemer som kan oppstå. Dette medfører at lovens effektivitet øker. Effektiviteten kan gi seg utslag i for eksempel færre ulykker fordi det forebygges bedre. Dette taler for at ledelsen rammes på uaktsomt grunnlag.

Hvis skyldkravet etter straffebudet er forsett, men gjerningspersonen bare har utvist uaktsomhet, kan to situasjoner tenkes. I tilfeller hvor både gjerningspersonen og foretaket har utvist uaktsomhet, kan foretaket ikke straffes, fordi det ikke foreligger lovhjemmel. For det andre i tilfeller hvor gjerningspersonen har opptrådt uaktsomt, og ledelsen var klar over at gjerningspersonen er en lite pålitelig person, kan ledelsen ha opptrådt forsettlig, slik at foretaket kan straffes. I følge den generelle forsettslæren, vil dette være tilfellet ved såkalt "sannsynlighetsforsett", hvor ledelsen har sett det som over 50 % sannsynlig at gjerningspersonen vil begå en straffbar handling. Eller ved såkalt dolus eventualis (den positive innvilgelsesteori), hvor det er under 50 % sannsynlig at den ansatte vil foreta en straffbar handling, men ledelsen har bestemt seg for at den ønsker vedkommende ansatt i den aktuelle stilling selv om han skulle komme til å begå en straffbar handling.

Jeg kjenner ikke til rettspraksis som behandler denne problemstillingen.

En slik situasjon kan eksemplifiseres ved at foretakets ledelse ansetter en person som de vet er skjodesløs og en dårlig sjåfør som lagerarbeider. Arbeidsoppgavene innebærer truck-kjøring, med inn og utlossing av store biler. Det er klart at arbeidet inneholder store faremomenter, som lett kan utløses ved skjodesløs adferd. Det oppstår en situasjon hvor vedkommende kjører på en av sine arbeidskollegaer som blir skadet. Det er klart at vedkommende har opptrådt uaktsomt. Spørsmålet blir om ledelsen kan straffes på forsettlig grunnlag.

Det er klart at slike situasjoner kan oppstå på en rekke arbeidsplasser. Vil det i disse situasjonene være rimelig å straffe foretakets ledelse etter et straffebud som krever forsett? Flere hensyn gjør seg gjeldende i en slik vurdering.

At ledelsen blir ansvarlig i tilfeller hvor den ser det som sannsynlig at arbeidstakeren vil foreta en straffbar handling har en preventiv effekt. Et foretak vil da i større grad unngå å ansette en arbeidstaker som kan gjøre straffbare handlinger, fordi en ansettelse av slike arbeidstakere kan bli kostbart for foretaket. Dermed vil antall arbeidsulykker reduseres. Dette medfører at lovens effektivitet fremmes.

Det vil også være legitimt å straffe foretakets ledelse ut i fra et rettferdighetssynspunkt i tilfeller hvor ledelsen kunne gjort mer for å hindre at overtredelsen fant sted.

På bakgrunn av dette vil jeg si at det i tilfeller som nevnt ovenfor, må åpnes for å straffe ledelsen i et foretak etter et straffebud som krever forsett.

Ledelsen i et foretak kan bli strafferettslig ansvarlig både på uaktsomhet grunnlag og forsettlig grunnlag hvis dette følger av straffebudet, selv om gjerningsmannen ikke har utvist skyld.

4.3.6 Gjerningspersonen er utilregnelig

Personer som er under 15 år, sinnssyke eller bevisstløse i handlingsøyeblikket, kan ikke straffes jf. straffeloven §§ 44 og 46.

Hvilket ansvar vil ledelsen i et foretak ha overfor slike personer dersom de foretar en straffbar handling? Det er jo et faktum at mange utilregnelige i følge straffeloven § 44 er i arbeid. Det er heller ikke uvanlig at ungdom under 15 år, og som derfor er utilregnelige etter straffeloven § 46, er arbeidstakere.

Hvis foretakets ledelse kan bebreides for at slike arbeidstakere begår straffbare handlinger på vegne av foretaket, bør det legges til grunn at foretaket kan straffes. Dette er også forenlig med ordlyden i straffeloven § 48 a ”selv om ingen enkeltperson kan straffes”. Utover dette bidrar verken lovtekst eller forarbeider til å løse problemet.

Jeg kjenner ikke til rettspraksis som omhandler problemstillingen.

Verken hensynet til straffverdighet eller hensynet prevensjon taler for at foretakets straffansvar skulle være mindre omfattende i slike tilfeller enn når gjerningspersonen er tilregnelig.

Ledelsen i et foretak kan bli ansvarlig for handlinger utført av en utilregnelig gjerningsperson.

5 Er det samsvar mellom Eskelands standpunkter og høyesterettspraksis?

Jeg har i stor grad bygd opp min oppgave omkring Eskelands argumentasjon og systematiske inndeling. Det er derfor av interesse å se hvorvidt Høyesterett i nyere avgjørelser har landet på de samme resultater som Eskeland.

Et naturlig utgangspunkt for en slik vurdering er hvorvidt det gjelder et skyldkrav for foretak. Eskeland er klar i sin bok på at det gjelder et skyldkrav for ledelsen i straffeloven § 48 a.

Høyesterett var lenge vage i sine uttalelser omkring skyldkravet. Rt. 1993 s. 17 er et eksempel på dette, uttalelsene i avgjørelsen trakk likevel sterkt i retning av et skyldkrav. Bekreftelsen på at det gjaldt et skyldkrav kom i Rt. 2002 s. 1312. Førstvoterende understreker at det gjelder et skyldkrav, og at en objektiv overtredelse av straffebudet ikke er tilstrekkelig.

Eskeland diskuterer videre i sin bok hvorvidt et straffebud med forsett som skyldkrav også kan ramme ledelsen i et foretak hvor ledelsen har opptrådt uaktsomt. Det konkluderes med at dette i mange tilfeller vil være nødvendig for at loven skal virke etter sitt formål, og dermed en god løsning. I Rt. 1967 s. 777 ble vedkommende dømt for uaktsomhet selv om straffebudet kun rammet forsettelige handlinger, nettopp fordi dette var nødvendig for at loven skulle virke etter sitt formål. Det finnes ingen nyere

avgjørelser som omhandler problemet. På dette punkt er det samsvar mellom Høyesterett og Eskelands argumentasjon.

En kan på bakgrunn av dette slutte at hovedpunktene i Eskelands argumentasjon er i samsvar med nyere høyesterettspraksis.

For øvrig er det publisert en ny artikkel i Tidsskrift for strafferett nr. 1 2003 "Foretaksansvar og skyldkrav". Artikkelen er skrevet av Trond Eirik Schea som er førstestatsadvokat ved ØKOKRIM. Artikkelen kom "for sent" til at jeg kunne benytte den i min oppgave. Jeg nevner likevel artikkelen siden den også konkluderer med at det gjelder et krav om subjektiv skyld i straffeloven § 48 a. Schea sier også at forarbeidene til straffeloven § 48 a er "noe vanskelig tilgjengelig" når det gjelder spørsmålet om krav til subjektiv skyld, "dette sammenholdt med uttalelser i juridisk teori har ført til uklarhet." Dette er i samsvar med mine konklusjoner.

6 Gjelder det ulike krav til graden av uaktsomhet på forskjellige rettsområder

6.1 Oversikt

Jeg har ovenfor i punkt 4.2.1 konkludert med at ledelsen kan bli ansvarlig dersom de har opptrådt uaktsomt i tilfeller hvor straffebudet krever forsett. Det er derfor av interesse å

avgjøre hva som ligger i uaktsomhetskravet for ledelsen. En kan også stille spørsmål ved om det kreves ulike grader av skyld på ulike rettsområder. Områdene jeg vil behandle er som tidligere nevnt økonomisk kriminalitet, miljøkriminalitet, overtredelser av arbeidsrettslig lovgivning og situasjoner hvor det kan bli aktuelt med foretaksstraff fordi media foretar overtramp. Lov og forarbeider gir ingen veiledning. Derfor må en ta utgangspunkt i høyesterettspraksis for å avgjøre spørsmålet. Det finnes en del høyesterettspraksis omkring skyldkravet for foretak. Problemet er at praksisen ofte ikke er klar på om det er kravet til uaktsomhet eller kravet til forsett som er oppfylt. Jeg har likevel funnet enkelte avgjørelser det kan trekkes slutninger fra. I tilfeller hvor høyesterettspraksis ikke gir et tilfredsstillende svar vil reelle hensyn bli en viktig del av helhetsvurderingen.

Det kan være hensiktsmessig å foreta noen terminologiske presiseringer. Når jeg benytter termen "et strengt skyldkrav" innebærer dette at det kreves en liten grad av uaktsomhet før ansvar inntreffer. Det er i forhold til ledelsen i foretaket et eventuelt "strengt skyldkrav" gjelder.

6.2 Økonomisk kriminalitet

Innledningsvis vil jeg si at det foreligger svært lite høyesterettspraksis omkring foretaksstraff og økonomisk kriminalitet. Jeg har funnet en avgjørelse inntatt i Rt. 2002 s. 1312 som behandler problemstillingen. Avgjørelsen er nevnt tidligere i kapittel 3 "Skyldkravet".

Førstvoterende konstaterer at straffeloven § 48 a inneholder et krav om subjektiv skyld. Spørsmålet blir hvilke krav som stilles til aktsomheten for at kravet til uaktsomhet anses oppfylt. For å avgjøre dette vil jeg foreta en detaljert behandling av dommen.

Foretaket hadde brutt flaggingsplikten i verdipapirhandelloven § 3-2, og ifølge verdipapirhandelloven § 14-3 (6) omfattes både forsettlig og uaktsom overtredelse. Bruddet på flaggingsplikten inntrådte 6. februar 1997 og vedvarte til 11. januar 1999. Melding ble først sendt etter en omfattende mediaoppmerksomhet rundt transaksjoner og eierskap i Finansbanken ASA som følge av Storebrand ASAs oppkjøpstilbud mot Finansbanken ASA. I denne perioden ble det foretatt en rekke endringer i verdipapirlovgivningen som medførte at forskjellige regelsett kom til anvendelse. Førstvoterende sier ”selv om lovhistorien er relativt komplisert, har både den handlingsregel som er overtrådt og straffetrusselen vært klare nok.” Høyesterett drøftet ikke om det dreide seg om en villfarelse etter straffeloven § 42 eller § 57. Tradisjonelt stilles det svært strenge krav til aktsomheten for en frifinnelse etter straffeloven § 57. Dette spiller ingen rolle for Høyesterett, som vurderer konkret hvilke krav verdipapirhandelloven § 3-2 legger til grunn.

Det foreligger objektivt sett en betydelig overskridelse av flaggingsplikten. Beholdning av konvertible obligasjoner og aksjer hadde ligget over grensen på 10 % i nesten to år. Den prosentvise overskridelsen var relativt stor gjennom hele perioden, og

gjaldt betydelige økonomiske verdier. Overskridelsen av rent aksjeinnehav var langt mindre både i tid og omfang.

De subjektive forhold må også vurderes ved overtredelsens grovhet. Førstvoterende fastslår at det ikke er snakk om en forsettlig overtredelse. Spørsmålet blir dermed hvilken grad av uaktsomhet som foreligger. Tiltalte hevdet at overskridelsen i forhold til rent aksjeinnehav skyldtes en ren glipp ved at det var oversett tidligere kjøp av aksjer. Tiltalte hevdet også at overskridelsen skjedde i strid med instruks om at eierterskelen på 10 % skulle overholdes. Førstvoterende finner det ikke tilstrekkelig bevist at det var gitt en instruks om eierterskelen ikke skulle overstige 10 %. Likevel har det formodningen for seg at foretaket ikke bevisst overskred grensen, og at det forelå en glipp. Uansett var den objektivt sett grove overskridelsen med hensyn til akkumulert beholdning av aksjer og rettigheter fremtredende.

Når det gjaldt de konvertible obligasjonene påsto tiltalte at han ikke hadde kunnskap om flaggegrensen og overtredelsen av denne. Førstvoterende legger til grunn at han burde hatt slik kunnskap. Her dreier det seg om en profesjonell investor med et stort apparat som opererer i en rekke land, og de må anses å ha en klar oppfordring til å ha oversikt over hvilke regler som gjelder.

Førstvoterende konstaterer at det i dette tilfellet foreligger en klar uaktsomhet. Hva sier dette om hvilken aktsomhetsgrad som kreves for at skyldkravet skal ansees oppfylt?

Villfarelsen tiltalte påberopte seg bidro ikke til å hindre at skyldkravet var oppfylt. Førstvoterende mente nok at en profesjonell investor hadde alle muligheter til å avklare innholdet av regelverket. Dette synes for meg å være en hensiktsmessig avklaring av spørsmålet. Det må kunne kreves av en profesjonell investor at vedkommende skaffer seg oversikt over regelverket. Skulle det herske usikkerhet om rettsstilstanden har en profesjonell aktør en klar oppfordring til å sjekke forholdene ytterligere, og eventuelt ta sine forbehold. Regelen ville ikke få noen preventiv effekt dersom profesjonelle aktører kunne unnskyldes seg med villfarelse i forhold til regelverket. Det er en selvfølge at Høyesterett må slå ned på slik manglende kunnskap for at regelen skal virke etter sitt formål.

Når det gjelder overskridelsene av aksjeinnehav og konvertible obligasjoner må en også her si at tiltalte hadde en klar oppfordring til å utarbeide tilstrekkelige klare instruksjoner for sine ansatte om eierbegrensningsterskelen på 10 %, og å sette seg inn i regelverket hva angår konvertible obligasjoner.

Den objektive overtredelse var betydelig både med hensyn til tid, omfang og økonomisk betydning. Dette er med på å skjerpe aktsomhetskravet som stilles til foretaket. Foretaket, og da særlig ledelsen, burde i større grad vært klar over overtredelsen når den er betydelig enn i tilfeller hvor overtredelsen er mindre. Dette gjør det vanskeligere å tro at ledelsen i foretaket ikke var klar over overtredelsen. Samtidig som meldingen til Oslo børs kom etter at media hadde omtalt forholdet.

Tiltalte kunne i dette tilfellet handlet annerledes, og er dermed å bebreide for overskridelsen av straffebestemmelsen som fant sted.

Verdipapirhandelovens formål fremgår av § 1-1, hvor det sies at det skal legges til rette for "sikker, ordnet og effektiv handel i finansielle instrumenter." Skal en oppnå disse tre målene kreves det at aktørene har kjennskap til regelverket. Lovens formål er derfor i samsvar med Høyesteretts uttalelser og standpunkt. Det må kreves en høy grad av aktsomhet fra foretakets ledelse for at regelen skal virke etter sitt formål.

Oppsummeringsvis vil jeg si at jeg Høyesterett i dette tilfellet opererer med et "strengt skyldkrav" overfor foretaket i denne konkrete saken. Høyesterett tilbakeviser kategorisk tiltaltes påstander. Avgjørelsen viser at Høyesterett synes ledelsen i foretaket burde visst bedre. Videre synes jeg det virker som om Høyesterett ikke utelukker et ansvar i tilfeller hvor det er utvist en høyere grad av aktsomhet enn hva som er tilfellet i denne konkrete saken. Det er på forhånd vanskelig å si hvor omfattende et slikt ansvar vil bli.

Jeg finner på bakgrunn av denne drøftelse at skyldgrad i Rt. 2002 s. 1312 må betegnes som "streng".

6.3 Miljøkriminalitet

Det foreligger mer rettspraksis omkring foretaksstraff og miljøkriminalitet, jeg vil på bakgrunn av denne avgjøre hvilke krav som stilles til aktsomheten på dette området.

Rt. 1988 s. 1356 belyser spørsmålet. Faktum var at en større industribedrift ble idømt en bot på kr. 250.000, for overtredelse av den tidligere forurensingsloven § 80, jf. § 78 første ledd litra a, jf. § 7 første ledd, for et betydelig utslipp av nitrogendioksydgass. Avgjørelsen er fra tiden før vedtagelsen av straffeloven § 48 a, men den tidligere forurensingsloven § 80 inneholdt et krav om skyld. Bestemmelsen er nå opphevet og den aktuelle straffehjemmel er straffeloven § 48 a. Avgjørelsen illustrer likevel hvilken grad av skyld som kreves på miljørettens område. Forurensingsloven § 78 som var det aktuelle straffebed rammer både forsettlig og uaktsomme handlinger.

Førstvoterende sier:

”Både virksomhetens art og omfang tilsier at det må stilles strenge krav til aktsomheten. Det må således kreves av den ansvarlige at han på eget initiativ skaffer seg kunnskap om risikofaktorer som foreligger med henblikk på forurensingsfare og overveier hvordan risikoen kan fjernes eller reduseres.”

I dette tilfellet medførte dette at den ansvarlige for sikkerhetsspørsmål burde;

”ha sett behovet for instruksjoner om disse forhold og i denne forbindelse burde ha foranlediget en kritisk gjennomgåelse av denne listen og samtidig brakt på det rene hvilke produkter som var gjenstand for intern transport. Derved måtte rette vedkommende ha blitt klar over og kunne ha reagert mot det misvisende innhold listen hadde når det gjaldt transport av salpetersyre.”

Førstvoterende sier innledningsvis at her gjelder det strenge krav til aktsomheten. Dette fordi et utslipp av salpetersyre trolig vil få fatale konsekvenser, og dette vet den som er ansvarlig for sikkerhets spørsmål. Det fremgår klart av førstvoterendes votum at i tilfeller hvor det er fare for alvorlige utslipp av svært miljøskadelige stoffer skal det en liten grad av uaktsomhet til før ansvar inntre.

Preventive hensyn taler for et slikt resultat, fordi ved et "strengt" skyldkrav vil foretaket forebygge i større grad. En større forebyggelse vil resultere i færre ulykker som fører til alvorlige utslipp. Dette fremmer også lovens effektivitet fordi ved færre utslipp minsker faren for de enorme negative konsekvenser et utslipp har, både menneskelige og økonomiske. Rt. 1988 s. 1356 legger på denne måten et "strengt" skyldkrav til grunn.

I Rt. 1998 s. 2011 ble en bedrift dømt for overtredelse av forurensingsloven § 78, jf. straffeloven § 48 a, jf. forurensingsloven § 7, annet ledd jf. 40, og § 7 jf. §§ 8 og 9. Domfellelsen skyldtes et ukontrollert utslipp av ca. 70 kubikkmeter fenolholdig lut. Det var ikke avgjørende at luten var fanget opp av det etablerte rensesystem og renses før det ble sluppet ut i fjorden utenfor prosessområdet. Undergrunnen innenfor området var også vernet som miljø.

Herredsretten har lagt til grunn at Statoil var å bebreide for manglende vedlikehold av lutnøytraliseringstanken. Retten sier:

"at vedlikeholdet ikke var som det burde, og at ytterligere utbedringer burde vært foretatt langt tidligere for å hindre et utslipp som åpenbart ingen kunne ønske, og som burde og kunne vært unngått. Statoil er å bebreide for dette, men har etter flertallets oppfatning ikke opptrådt straffbart."

Høyesterett kommer til at herredsrettens dom med hovedforhandling må oppheves. Dette fordi beskrivelsen av det straffbare forhold viser at handlingen oppfyller kravene som stilles til en uaktsom overtredelse. Førstvoterende foretar ikke noen nærmere definisjon av hva uaktsomhetsansvaret innebærer.

Hvilken grad av uaktsomhet er utvist av Statoil, og innebærer dette et "strengt" skyldkrav?

Utslippet skyltes manglende vedlikehold av en lutnøytraliseringstank. Vedlikehold av lutnøytraliseringstanken må fremstå som viktig for Statoil for å hindre forurensing. Det sies også i avgjørelsen at tanken erfaringsmessig ble full og måtte tømmes etter 4-5 dager. De ansatte burde derfor ha skjønt at tanken var lekk, siden tømning ikke var påkrevd så ofte som tidligere. En mulig lekkasje ble oppdaget 24. mai 1992, men ikke stanset før 1. juni 1992. Begge disse momentene sammenholdt med det manglende vedlikeholdet viser at Statoil burde handlet annerledes. Opptreden var derfor klart uaktsom.

Utslipp av forurensende væsker og gasser kan få katastrofale følger for miljøet. I enkelte tilfeller vil skadene være uopprettelige, mens det i andre tilfeller kan ta år før skaden er utslettet. Jeg vil derfor gå ut i fra at det som et utgangspunkt kreves en liten grad av uaktsomhet før ansvar inntreer. Med andre ord gjelder det et "strengt skyldkrav". Dette har preventiv effekt. Vet ledelsen ved foretak at ansvar utløses ved lav uaktsomhet, vil de sannsynligvis søke å forebygge i større grad enn hvis ansvar ble utløst ved en høyere grad av uaktsomhet.

Dette medfører at loven, i dette tilfellet forurensingsloven, blir mer effektiv fordi en bedring av sikkerheten vil kunne medføre at antall ulykker minker.

I dette konkrete tilfellet synes jeg ikke en kan betegne uaktsomhets ansvaret som "strengt" dersom foretaket blir ansvarlig etter en ny behandling i herredsretten. At noe var galt med tanken måtte fremstå som åpenbart for de som hadde ansvaret for vedlikehold av denne.

Jeg vil oppsummeringsvis si at domstolene som et utgangspunkt krever en lav grad av uaktsomhet før ansvar inntreer i saker som omhandler forurensingsloven. Med andre ord gjelder det et "strengt skyldkrav" på forurensingslovens område.

6.4 Arbeidsrettslige aspekter

Problemstilling: Hvilke krav stilles det til subjektiv bebreidelse på arbeidsmiljølovens område for at ansvar skal inntre på uaktsomt grunnlag?

Det finnes en rekke avgjørelser fra tiden før vedtagelsen av straffeloven § 48 a, mens utvalget etter vedtagelsen av bestemmelsen er betydelig mindre. Jeg har valgt å konsentrere meg om to avgjørelser, Rt. 1993 s. 17 og Rt. 1995 s. 278.

I Rt. 1993 s. 17, avgjørelsen er behandlet i kapittel 3 ”Skyldkravet”, ble en kommune frifunnet for overtredelse av arbeidsmiljøloven § 87. To vaktmestere falt ned fra et stillas hvorav den ene ble ufør som følge av fallet.

Byretten uttaler om arbeidsmiljøloven at den må håndheves ”med nødvendig strenghet for best mulig å unngå ulykker i arbeidslivet.” Førstvoterende sier seg enig i dette. Dette trekker i retning av at det skal en lav grad av uaktsomhet til fra ledelsen i foretaket før skyldkravet ansees oppfylt. Dette må en ha som utgangspunkt når en vurderer de momenter førstvoterende vektlegger i sin helhetsvurdering.

Begge vaktmestrene hadde lang arbeidserfaring, henholdsvis 12-13 år og 10 år. Med denne bakgrunnen har de forutsetninger for selv å vurdere de faremomenter arbeidsoppgavene innebærer. Den ene av vaktmestrene (vedkommende som ikke ble ufør) hadde jobbet på stillaset tidligere samtidig som han hadde vært med på monteringen. Vaktmesteren som ble ufør som følge av ulykken hadde også tidligere

jobbet på stillaset, men aldri vært med på noen montering. Dette viser at de to var klar over hva det innebar å jobbe på et slikt stillas, og dermed kunne ta sine forholdsregler. Begge vaktmestrene hadde opplyst at de ikke hadde fått noen spesiell orientering eller instruksjon om montering og bruk av stillaset. Den mest erfarne vaktmesteren som også tidligere hadde vært med på monteringen, hadde uttalt at han ikke trengte noen instruksjon, fordi stillaset var lett å montere.

På bakgrunn av dette slutter førstvoterende at risikoen de to vaktmestrene utsatte seg for ved å flytte stillaset rundt med ulåste hjul fra en slik høyde måtte være åpenbar for dem begge. Kommunen ble derfor ikke ansvarlig på uaktsomt grunnlag for overtredelse av arbeidsmiljøloven § 87.

Hva sier dette om hvilken grad av uaktsomhet ledelsen i et foretak må ha utvist for at ansvar skal inntre? I dette tilfellet er ikke kommunen som arbeidsgiver noe å bebreide for arbeidsulykken som inntreffer. Det er ingenting den kunne ha gjort for å avverge hendelsen, vaktmestrene valgte selv å ikke følge instruksene. Dommen viser at i tilfeller hvor ledelsen har gjort hva den kan for å hindre arbeidsulykker, inntreer ikke ansvar. Ledelsen i foretaket hadde ikke opptrådt uaktsomt. Selv om kommunen i dette tilfellet ikke ble ansvarlig på grunn av en uaktsom opptreden, kan en slutte av førstvoterendes bemerkninger om at arbeidsmiljøloven må håndheves ”med nødvendig strenghet for best mulig å unngå ulykker i arbeidslivet” at det gjelder et "strengt skyldkrav" på arbeidsmiljølovens område.

I Rt. 1995 s. 278 ble et byggefirma idømt en bot på kr. 50.000, for å ha forsømt å gi arbeidstakerne på et nybygg den opplæring, øvelse og instruksjon som var nødvendig. Firmaet hadde også forsømt å ha sørget for internkontrollsystemer for å fremme arbeidsmiljø og sikkerhet for vern mot helseskade. Under særdeles skjerpene omstendigheter. De aktuelle bestemmelser straffeloven § 48 a, jf. arbeidsmiljøloven § 85, første og tredje ledd, jf. § 16 a og § 14 annet ledd litra h.

Foranledningen til at straffesaken ble reist var en arbeidsulykke. En arbeidstaker, som stod usikret på en takstol i 4,5 meters høyde under oppheising av takplater på et nybygg, mistet balansen og falt ned. Han ble lettere skadet, men det var tale om en situasjon som representerte alvorlig fare for liv og helse.

Hvilke krav ble det stilt til graden av uaktsomhet i dette tilfellet? Førstvoterende behandler ikke skyldkravet, men bygger på herredsrettens uttalelser. Disse viser at ivaretagelsen av arbeidstakerens sikkerhet var forsømt, og at dette innebar en svært alvorlig overtredelse av arbeidsmiljøloven. Overtredelsen var i dette tilfellet klar. Ledelsen ved foretaket hadde utvist en høy grad av uaktsomhet.

Siden uaktsomheten i dette konkrete tilfellet var høy kan en ikke si at en illeggelse av ansvar på uaktsomt grunnlag, medfører at skyldkravet må betegnes som strengt. Likevel utelukker ikke Rt. 1995 s. 278 at det i andre tilfeller hvor aktsomheten er høyere, vil bli ilagt ansvar, og dette vil gi et ”strengere skyldkrav”. Det fremgår av formuleringene i avgjørelsen at førstvoterende ser svært alvorlig på arbeidsulykker som skjer som en

følge av at arbeidsgiver ikke foretar de sikkerhetstiltak som er pålagt. Dette får meg til å tro at førstvoterende også i et tilfelle hvor overtredelsen var mindre åpenbar ville ilagt foretaket ansvar på uaktsomt grunnlag. Dette er også i samsvar med Rt. 1993 s. 17, som viser at det gjelder et "strengt skyldkrav" på arbeidsmiljølovens område.

En må også se på de hensyn som taler for å operere med et "strengt skyldkrav". Som nevnt under drøftelsen av Rt. 1993 s. 17 taler både preventive og effektivitetsmessige hensyn for et "strengt skyldkrav", de samme hensyn gjør seg gjeldende her.

En kan dermed også ta denne avgjørelsen til inntekt for at skyldkravet er strengt på arbeidsmiljølovens område. Det vil også i de fleste situasjoner fremstå som rettferdig at ledelsen i et foretak blir ansvarlig i tilfeller hvor de er å bebreide for at en arbeidsulykke inntreffer.

Jeg vil derfor konkludere med at det også på arbeidsmiljølovens område gjelder et "strengt" skyldkrav. Det er tilstrekkelig med en lav grad av uaktsomhet for at ansvar skal inntre.

6.5 Media

Det foreligger noe rettspraksis omkring medias forhold til skyldkravet. Spørsmålet er om det for medias vedkommende kan godtas en større grad av uaktsomhet fordi særhensyn gjør seg gjeldende. Media er avhengig av å ha "frie" tøyler for å få tilgang på

relevant informasjon. Hvis det skulle vise seg at det gjaldt et annet skyldkrav i forhold til media blir spørsmålet hva denne "mildere" bedømmelsen innebærer.

I Rt. 1998 s. 652 dreide det seg om en overtredelse av telekommunikasjonsloven § 5-3. Bestemmelsen rammer både forsettlig og uaktsomme handlinger jf. telekommunikasjonsloven § 10-4. En fotograf i Østlandets blad ble funnet skyldig i ulovlig besittelse av en politiradio. Fotografen ble domfelt for overtredelsen. Spørsmålet var om også avisens ledelse kunne ilegges straff.

Førstvoterende klargjør at styrets instruksjonsrett overfor redaktøren var av en slik karakter at den medførte at fotografen handlet på styrets vegne.

Scanneren var innkjøpt av avisen for midler som redaksjonen disponerte, fotografen fikk denne overlevert til seg for bruk i sitt daglige virke. Det er dermed helt klart at redaksjonen bevisst setter seg utover straffebudet. Redaksjonen handler med forsett. Dette sies ikke med klare ord, men må forutsettes på bakgrunn av sammenhengen. Likevel ilegges det ikke foretaksstraff etter en vurdering av straffeloven § 48 b.

Her dreide det seg om en forsettlig overtredelse av straffebudet. Høyesterett hadde derfor ikke noe annet valg enn å komme til at skyldkravet var oppfylt. Avgjørelsen sier derfor ikke noe om hvilken grad av bebreidelse det kreves i tilfeller hvor det for eksempel dreier seg om uaktsomhet.

Avgjørelsen vektlegger i liten grad drøftelsen omkring straffeloven § 48 a og skyldkravet. Hovedvekten ligger på drøftelsen av straffeloven § 48 b. Derfor er det vanskelig å fastslå om det stilles andre krav til skyldgraden hva angår media i forhold til andre rettsområder. Siden det eksisterer en bestemmelse som gjør det mulig for domstolene å frifinne et foretak etter en helhetlig interesse avveining er det nærliggende å tro at drøftelsen rundt skyldkravet vil bli av mindre betydning.

Rt. 2001 s. 1379 gjaldt spørsmålet om foretaksstraff for eierne av Stavanger Aftenblad. Saksforholdet er beskrevet ovenfor på s.13. Her fastslås det at journalistene som kjøpte tablettene handlet forsettlig. Vaktlederen hadde på forhånd gitt klarsignal til kjøpet. Vakthavende redaktør ble orientert etter at kjøpet var gjennomført, og avgjorde at artikkelen skulle trykkes. Det er dermed klart at også redaktøren handlet forsettlig. Videre fastslår førstvoterende at redaksjonen kan identifiseres med eierne. Forsettskravet ble derfor også ansett oppfylt for eierne. Også i dette tilfellet ble foretaket frifunnet etter en helhetsvurdering etter straffeloven § 48 b.

Avgjørelsene klargjør derfor ikke hva slags grad av uaktsomhet som kreves for at ansvar skal inntre for medias del.

6.6 Vurdering av Høyesteretts uttalelser omkring skyldkravet på de ulike områdene

Ifølge Høyesterett må det stilles "strenge" krav til aktsomheten både på arbeidsmiljølovens og forurensingslovens område. Foretakets ledelse vil bli ansvarlig ved en lav grad av uaktsomhet. En kan stille spørsmål ved om det er sannsynlig at det gjelder samme krav til aktsomhet for foretaket på disse to områdene. Gjør det seg gjeldende ulike hensyn som tilsier at skyldgraden skal være ulik?

Det er særdeles viktig å forebygge ulykker både innenfor arbeidslivet og i bedrifter som driver med en produksjon som representerer en stor forurensingsfare dersom en ulykke skulle inntre. Vet ledelsen i et foretak at det kreves en høy aktsomhet for å unngå straffansvar hvis en ulykke skulle inntreffe er det sannsynlig at de vil øke forebyggelsen. En forebyggelse bestående av for eksempel bedre arbeidsrutiner og bedre sikkerhet omkring produksjons prosesser med stor fare for forurensing, vil redusere faren for ulykker. Preventive hensyn taler derfor for et "strengt" skyldkrav på begge områdene.

Det vil også appellere til den enkeltes rettferdighet at det på rettsområder, hvor en overtredelse av et straffebud kan få alvorlige konsekvenser, gjelder en "streng" aktsomhetsnorm.

Jeg vil på bakgrunn av dette konkludere med at det som et utgangspunkt gjelder samme krav til bebreidelse for overtredelser av arbeidsmiljøloven og forurensingsloven, og at

skyldkravet må betegnes som "strengt". Skyldansvar kan inntre ved en lav grad av uaktsomhet.

Hva gjelder økonomisk kriminalitet gir Høyesterett også her uttrykk for at det gjelder et "strengt" skyldkrav. Er det hensyn som taler for at skyldkravet på et område som økonomisk kriminalitet bør være like "strengt" som på områder som dekkes av forurensingsloven og arbeidsmiljøloven?

Økonomisk kriminalitet er blitt et stort samfunnsproblem. Preventive hensyn taler derfor for at det vil være hensiktsmessig å operere med et "strengt" skyldkrav.

Legger en rettferdighetsbetraktninger til grunn er det vel i utgangspunktet ikke noen grunn til at det skal gjelde et lavere krav til aktsomheten på et område som økonomisk kriminalitet. Kriminaliteten kommer ikke til uttrykk gjennom alvorlige arbeidsulykker eller katastrofale utslipp, men selv om følgen av overtredelsen ikke er like "umiddelbar" betyr ikke dette at overtredelsen er mindre straffverdig. For eksempel unndras det økonomiske midler fra fellesbeskatning. Samtidig omtales økonomisk kriminalitet ofte som "fin-kriminalitet", det er hovedsaklig "eliten" med makt og penger som foretar denne form for kriminalitet. De har i større grad enn andre ressurser til å dekke over sine straffbare handlinger. Dette er forhold som taler for at det vil være rettferdig å operere med et "strengt" skyldkrav og ilegge ansvar ved lave grader av uaktsomhet.

Jeg ser derfor ikke noen grunn til at det ved økonomisk kriminalitet, foretatt av foretak og da ofte ledelsen, skal gjelde et annet skyldkrav enn ved overtredelser av arbeidsmiljøloven og forurensingsloven. Det gjelder et "strengt" skyldkrav ved økonomisk kriminalitet.

Hva angår media har det på bakgrunn av avgjørelsene ikke vært mulig å konkludere med hvilke grader av bebreidelse som kreves for at ansvar skal inntre ettersom avgjørelsene har omhandlet tilfeller hvor det var utvist forsett.

En kan likevel spørre seg hva Høyesterett vil gjøre i fremtiden hvis det kommer opp en sak hvor foretakets ledelse i en mediebedrift har utvist uaktsomhet. Er det mulig at domstolen vil "tillate mer", stille lavere krav til aktsomheten, i en uaktsomhetsvurdering enn det som er tilfelle for de andre tre nevnte områdene. Ser en på de momentene Høyesterett vektlegger i helhetsvurderingen i straffeloven § 48 b i Rt. 1998 s. 652 og Rt. 2001 s. 1379 kan ikke dette utelukkes. I disse avgjørelsene vektlegger Høyesterett medias særlige stilling i samfunnet, media er avhengig av "å tøye grenser" for å få tak i den informasjon de trenger i sin virksomhet. Det er ofte i samfunnets interesse at media er med på å sette dagsorden og forme samfunnsdebatten. Disse hensynene taler for at Høyesterett i sin vurdering av hvilken grad av uaktsomhet som skal føre til straffansvar for foretaket er villig til å tåle litt mer.

Det må likevel bemerkes at skyldvurderingen er svært viktig, og at Høyesterett kan ha ønsker om å operere med et skyldkrav på linje med de skyldkrav som gjelder på andre

rettsområder, også for media. Domstolen vil alltid ha muligheten til ikke å benytte foretaksstraff etter en vurdering av straffeloven § 48 b. Dette kan medføre at skyldvurderingen under straffeloven § 48 a blir mindre viktig.

Vil det være rettferdig at det kreves en høyere grad av uaktsomhet fra medias side for at straffansvar inntreer sammenlignet med andre områder?

Det er ikke tvil om at medias rolle i samfunnet er spesiell, og at det derfor kan ha gode grunner for seg å operere med et mindre strengt ansvar. Samtidig er det klart at det må gå en grense for hva media kan tillate seg. Medias søken etter stadige nye og sjokkerende overskrifter går i enkelte tilfeller på bekostning av personvernet. Striden vil nok i mange tilfeller stå mellom hensynet til ytringsfrihet og personvern. Resultatet bør bero på en helhetsvurdering, hvor det må foretas en konkret interesse avveining mellom de ulike hensyn som gjør seg gjeldende.

Konklusjonen blir at som et utgangspunkt må det åpnes for at det for medias vedkommende gjelder et mindre strengt skyldkrav til foretaket og dets ledelse, for at straffansvar inntreer etter straffeloven § 48 a.

7 Oppsummering

Tilslutt vil jeg knytte noen kommentarer til straffeloven § 48 a. Jeg vil vurdere hvorvidt dette er en "god" bestemmelse og bestemmelsens utforming.

Jeg har som sagt konkludert med at det gjelder et krav om subjektiv skyld for foretak i straffeloven § 48 a. Skyldkravet omfatter både ledelsen og ansatte i foretaket. Er dette en god og hensiktsmessig løsning? Et rent objektivt ansvar ville forenklet domstolsprosessen betraktelig. Det ville ikke vært nødvendig å føre beviser for foretakets "uskyld", et ansvar ville inntrådt uansett. Likevel ville en slik løsning i mange tilfeller falle svært uheldig ut. Mange bedrifter ville nok finne det svært urettferdig å bli strafferettslig ansvarlig i tilfeller hvor de ikke kunne gjøre noe for å motvirke at et strafferettslig ansvar oppsto. Dette ble som tidligere nevnt vektlagt av Høyesterett i Rt. 1993 s. 17. Ved å stille opp et krav om subjektiv skyld vil en "treffe" den enkelte overtredelse bedre, og dermed fremstår det som mest hensiktsmessig å operere med et krav om subjektiv skyld. Et krav om subjektiv skyld vil i større grad være i samsvar med den alminnelige rettsfølelse enn hva som er tilfellet for et objektivt ansvar.

Jeg vil derfor konkludere med at bestemmelsen er god, når den opererer med et krav om subjektiv skyld.

Når det gjelder det lovtekniske ved bestemmelsen er det kun utformingen i forhold til skyldkravet jeg kan vurdere. Jeg synes det er merkelig at bestemmelsen ikke sier noe

om hva slags skyld den omfatter. Bestemmelsen sier bare at et straffebud må være "overtrådt", ikke noe om at det er tilstrekkelig med uaktsomhet eller om det kreves forsett. Dette har jeg for øvrig problematisert i punkt 4.2.1.

8 Litteraturliste

Bøker:

Andenæs, Johs., *"Alminnelig Strafferett"*, 4. utg., Oslo, 1997, Universitetsforlaget, ISBN 82-00-22545-3.

Eskeland, Ståle, *"Strafferett"*, Oslo, 2000, Cappelen Akademiske Forlag, ISBN 82-02-19692-2.

Slettan, Svein, *"Forbrytelse og straff"*, Øie, Toril Marie, Oslo, 1997, Tano Aschehoug, ISBN 82-518-3515-1.

Artikler i tidsskrifter:

Matningsdal, Magnus, *"Straffansvar for foretak"* Jussens Venner 1996 Årg. 31 s. 98-115, Universitetsforlaget, ISSN 0022-6971.

Schea, Trond Eirik, *"Foretaksansvar og skyldkrav"*, Tidsskrift for strafferett, Nr. 1 2003 årgang 3.

Forarbeider:

NOU 1983:57

NOU 1984:31

NOU 1989:11 (Straffansvar for foretak)

Ot.prp. nr.27 (1990-91) Om lov om endring i straffeloven m.m.(straffansvar for foretak)

Inst. til O. nr. 55 for 1990-91

Lovregistre:

1814 Grunnloven av 17.mai 1814.

§ 96

1902 Almindelig borgerlig Straffelov av 22.mai 1902 nr.22.

§ 40

§ 40 (1)

§ 42

§ 44

§ 46

§ 48 a

§ 48 a (1) 2. punktum

§ 48 b

§ 57

§ 339 nr. 2

1977 Lov om arbeidsvern og arbeidsmiljø m.v. av 4. februar 1977 nr.4.

§ 14 (2) litra h

§ 16 a

§ 85 (1)

§ 85 (3)

§ 86 (2)

§ 87

1981 Lov om vern mot forurensinger og avfall av 13.mars 1981 nr.6.

§ 7

§ 7 (1)

§ 7 (2)

§ 8

§ 9

§ 78

§ 78 (1) litra a

§ 80

1995 Lov om telekommunikasjon av 23. juni 1995 nr. 39.

§ 5-3

§ 10-4

1997 Lov om verdipapirhandel av 19.juni 1997 nr.79.

§ 3-2

§ 14-3 (6)

1999 Lov om helsepersonell av 2. juli 1999 nr.64.

§ 4 (1)

Domsregister:

Rt. 1967 s.777

Rt. 1982 s. 645

Rt. 1988 s. 1356

Rt. 1993 s.17

Rt. 1995 s.278

Rt. 1998 s.652

Rt. 1998 s.2011

Rt. 2001 s.1379

Rt. 2002 s.1312